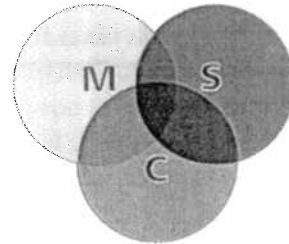

Välfärdsförväntningar, privatisering och privaträtt

Ett forskningsprojekt

THOMAS WILHELMSSON

Finlands Akademi har nyligen beviljat ett större anslag för ett treårigt (1996 – 1998) forskningsprojekt i privaträtt. Projektets tema ansluter sig nära till många sådana frågor som debatterats bl.a. i Retfærd. Tidskriftens redaktion har därför bedömt det som angeläget att presentera projektet för sin läsekrets, bl.a. för att möjliggöra kontakter till andra forskare med likartade intressen.

projektets logo

Bakgrund

Den samhällsorienterade rättsforskningen har under senaste tid i betydande mån ägnat sig åt att utreda hur välfärdsstaten kommit till uttryck i rättsordningen. Man har frågat t.ex. vad utvecklingen av välfärdsstaten har betytt för kontraktsrätten.¹ Ett av Finlands Akademi tidigare finansierat större projekt, "Social kontraktsrätt i Europa", ingår i denna tradition.²

Som känt har välfärdsstaten i dess traditionella form under de senaste åren glidit in i en växande kris. Den har ställts inför nya utmaningar i form av ett marknadsorienterat tänkande som genomträngt alla nivåer av samhället. Offentliga funktioner har privatiserats, offentliga verksamheter har underkastats affärsekonomiskt tänkande

(resultatansvar), offentliga monopol har öppnats upp för konkurrens och reglerade sektorer har avreglerats. Samtidigt pågår i samhällsforskningen en debatt om hur postvälfärdssamhället kunde se ut; här ingår både skrämmande perspektiv av förfall och försök till positiva visioner. Debatten anknyter naturligtvis nära till den allmänna analysen av det postmoderna. Vad kommer i stället om den stora berättelsen om det homogena välfärdssamhället dödförklaras?

Någon mer omfattande forskning angående frågan vad detta innebär med tanke på privaträttssystemet föreligger inte. Forskningsprojektets syfte är att belysa just denna fråga. Medan målet för det föregående projektet angående den sociala kontraktsrätten var att bringa en eftersläpande privaträtt i harmoni med välfärdsstatens

1 Se t.ex. Brownsword, Howells & Wilhelmsson, *Welfarism in Contract Law*, Dartmouth Publ. Co., Aldershot 1994.

2 Se projektets slutrapport Wilhelmsson & Kaukonen, *Euroopan integraatio ja sosiaalinen sopimusoi-keus*, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1993. Den allmänna delen är i utvidgad form publicerad på engelska: Wilhelmsson, *Social Contract Law and European Integration*, Dartmouth, Aldershot 1995.

ideal, är perspektivet här mer framåtriktat – och osäkert. En hurudan privaträtt kan man tänka sig för postvälfärdsstaten (eller för den förändrade form av välfärdssamhälle som eventuellt växer fram)?

Sådana frågor kan inte besvaras enbart på basen av konkreta normativa och empiriska studier. Man måste ta hänsyn till mera allmänna förändringar i det sätt på vilket man uppfattar rätten i det postmoderna samhället. Det är fråga om att söka greppa privaträttens roll och funktioner i det fragmenterade postvälfärdssamhället (civilrätt 2000!).

Problemställning

Det är inte endast fråga om att kartlägga möjliga förändringar. Målet är också normativt. Kan privaträttsliga mekanismer spela en roll vid försvaret av välfärds- och jämlikhetsideal i ett läge där de offentliga välfärdsstrukturerna befinner sig i kris och vad kan göras för att förstärka sådana mekanismer?

Forskningsobjektet ligger i skärningsfältet mellan stat, marknad och civilsamhälle. Privaträttens plats och framtid i denna struktur, som befinner sig i stark förändring, analyseras. Vilka nya krav på privaträttens skyddsmekanismer följer av förskjutningen av olika funktioner från statens sfär till marknaden eller civilsamhället? Kommer nedskärningarna i socialskyddet att följas av motsvarande ingrepp i det marknadsrelaterade privaträttsliga skyddet t.ex. av konsumenterna, eller kan och bör i stället nedskärningen av statliga trygghetsordningar i någon mån kompenseras av marknadsrelaterad trygghet?

På sätt och vis är det fråga om effekterna av en växande konflikt mellan medborgarnas förväntningar och verkligheten. Väl-

färdsstatens fortgående tilltagande normproduktion är till väsentliga delar baserad på medborgarnas förväntningar och bidrar också till att öka dessa förväntningar. Välfärdsstatens kris uppstår egentligen i konflikten mellan gränslöst växande förväntningar och statiska eller krympande resurser. Den möjliga demonteringen av välfärdsstaten eliminerar emellertid inte förväntningarna. Frågan är, i vilken omfattning privaträttsliga och konsumenträttsliga mekanismer kan utnyttjas för att uppfylla medborgarnas välfärdsförväntningar under en tilltagande privatisering.

Mer konkret gäller frågan för det första bl.a., huruvida privatiseringen och bolagiseringen av offentlig verksamhet för med sig nya skyddsbehov i privaträttssystemet och hur dessa behov kan mötas. Privaträttslig reglering av tillgängligheten och innehållet av privatiserade tjänster samt av tillgången till sådana tjänster hör till detta område. För det andra bör undersökas, vilka slags tryck på utvecklingen av privaträtten nedskärningarna av socialskyddet medför. Förväntningarna på utvecklingen av skadeståndsrätten utgör här ett gott exempel. För det tredje riktas intresset mot tvistlösningsmekanismerna. Kan en privatiserad rättsanvändning uppfylla medborgarnas välfärdsförväntningar?

Projektets genomförande

Välfärdsstatens kräftgång och privatiseringen riktar många olika slag av tryck och förväntningar mot privaträttssystemet. En övertygande syntes förutsätter såväl teoretiska som konkreta juridiska och empiriska studier. På projektets program står bl.a. följande delstudier:

- Utvecklingen av en allmän teori om privaträtten i postvälfärdsstaten (Thomas Wilhelmsson).
- Reglering av marknadsföring utförd av det offentliga (Thomas Wilhelmsson).
- Privatisering av offentliga funktioner samt avreglering av slutna branscher och kontraheringsplikt (Frey Nybergh).
- Kontraktsrättsliga reklamationsregler som problem, när offentliga funktioner privatiseras (Johan Bärlund).
- Utvecklingen av statens skadeståndsansvar och privatiseringsprocessen (Suvianna Hakalehto-Vainio).
- Ansvar för information i den privata och den offentliga sektorn (Juha Häyhä).
- Borgensförbindelser inom familjen ur ett kvinnorrättsligt perspektiv (Katarina Petrell).
- Den nordiska modellen för konsumentskydd och den nordiska konsumentbildningen under trycket av privatisering och europeisering (Annika Poutiaine).
- Kontraktsrättens skälighetsprincip och välfärdsstatens ideologi i en nyliberalistisk marknadsorientering (Marko Mononen).
- Kontrakt angående anhörigvård som ett medel för privatisering av socialskyddet (Laura Kallioma-Puha).
- Mekanismer för lösning av konsumenttvister i belysning av avreglerings- och privatiseringsprocesserna (Klaus Viitanen).
- Dagens rättsutveckling i Finland och

förändringarna i rättskulturen ur den kritiska rättsteorins synvinkel (Satu Paasilehto).

Projektet genomförs i samarbete med institutioner i bl.a. England, Tyskland, Holland och Kanada.

Projektet kommer att organisera en internationell konferens i Finland rörande projektets tema. Konferensen kommer förmodligen att äga rum sommaren 1997.

Närmare uppgifter om projektet kan erhållas av:

Professor Thomas Wilhelmsson
 Institutionen för privaträtt
 PB 4
 00014 Helsingfors universitet
 Finland
 tel.: 358-0-1912 2809
 fax: 358-0-1912 3108
 e-mail: thomas.wilhelmsson@helsinki.fi

eller

Projektsekreterare Tuuli Junkkari
 Institutionen för privaträtt
 PB 4
 00014 Helsingfors universitet
 Finland
 tel.: 358-0-1912 3380
 fax: 358-0-1912 3108
 e-mail: tuuli.junkkari@helsinki.fi